

Διαπολιτισμική άποψη των ιδιωτισμών στα Νέα Ελληνικά, Ρωσικά και Γεωργιανά

Irina Lobzhanidze

Ilia Chavchavadze Tbilisi State University

As there is a growing interest in idiom research, my paper focuses on psycholinguistic peculiarities of idioms in cross-linguistic and cross-cultural research. This paper is the first attempt of Georgian linguistics to implement a comparative analysis of Greek, Russian and Georgian idioms concerning the semantics of money. Looking at constructions of phraseological units, I have tried to study idiomatic expressions by taking into account that their meaning as a whole is not equal to the sum of their components. The ideas of idiomatic expressions were presented in the form of equations and schemes and the following lexical levels were distinguished: a) lexical level, b) semi-lexical level and c) post-lexical level.

Οι ιδιωματικές εκφράσεις υπάρχουν σε πολλές γλώσσες, το πλαίσιο της χρησιμοποίησής τους είναι αρκετά μεγάλο και, σε αντίθεση με τον ελεύθερο συνδυασμό των λέξεων, είναι «σταθερές, παγιωμένες» μονάδες.¹ Συνήθως η σημασία των ιδιωματικών εκφράσεων δεν είναι ίδια με τη σημασία των μονάδων από τις οποίες αποτελείται η έκφραση (Takaishvili 1961: 40). Ως ιδιωματικές εκφράσεις θεωρούνται οι ομάδες «λέξεων που έχουν διαφορετική σημασία απ' ό,τι έχει καθεμία λέξη ξεχωριστά» (Collins 2000).²

Στο παρόν άρθρο επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση των φρασεολογικών συστημάτων σε διάφορες γλώσσες: στην Ελληνική, Ρωσική και Γεωργιανή. Δυστυχώς στη γλωσσολογική βιβλιογραφία δεν υπάρχει καμία ειδική μελέτη που να αναλύει αυτό το ζήτημα, παρόλο που οι σπουδές της φρασεολογίας και των ιδιωματικών εκφράσεων έχουν μακρόχρονη ιστορία.

Ακολουθώντας την πιο διαδεδομένη άποψη, ότι οι ιδιότητες κάθε εθνικής γλώσσας φανερώνονται καλύτερα κατά τη συγκριτική ανάλυση των φρασεολογικών μονάδων διάφορων γλωσσών, ο βασικός σκοπός της μελέτης μας επικεντρώθηκε στην έρευνα των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των φρασεολογικών μονάδων με θέμα τα χρήματα. Οι αναφερόμενοι ιδιωτισμοί φανερώθηκαν κατά τη συγκριτική ανάλυση των υπάρχοντων φρασεολογικών βάσεων της Ελληνικής, της Γεωργιανής και της Ρωσικής.

Οι φρασεολογικές μονάδες που μελετάμε (στα δεδομένα των τριών αναφερόμενων γλωσσών) είναι πολύ διαδεδομένες σε πολλές γλώσσες και θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι αποτελούν ένα τμήμα της παγκόσμιας εννοιολογικής και γλωσσικής εικόνας. Οι μελέτες δεν αποδεικνύουν τη μεγάλη συχνότητα της χρησιμοποίησης των λέξεων με τη σημασία «χρήματα» ως δομικών συστατικών ιδιωματικών εκφράσεων που ανήκουν σε άλλη θεματική ενότητα. Τα δομικά συστατικά των αναφερόμενων φρασεολογικών εκφράσεων που αποτελούν το κοινωνικά αξιόλογο τμήμα της λεξικής σύστασης μιας γλώσσας τα συναντάμε συνήθως στην ίδια θεματική ομάδα, που χρησιμοποιείται στην καθημερινή ανθρώπινη δραστηριότητα. Σε συγκρινόμενες γλώσσες την πρώτη θέση από την άποψη της λειτουργικότητας στον

¹ «Λέξεις χωρίς σημασία, λέξεις-μορφές που έχουν λειτουργικότητα μόνο στα πλαίσια μιας συνταγματικής ενότητας, σ' ένα ορισμένο και αυστηρά καθορισμένο γλωσσικό περιβάλλον» (Μότσιο 1994: 60).

² "... a group of words which have a different meaning when used together from the one it would have if the meaning of each word were taken individually".

σηματισμό των ιδιωματικών εκφράσεων κατέχουν οι λέξεις με την σημασία του τοπικού νομίσματος (π.χ. *φράγκο, ρούβλι, καπίκι, δραχμή, λεπτά*³). Πολύ συχνά στους ιδιωτισμούς της Γεωργιανής, αντί για το τοπικό νόμισμα, χρησιμοποιείται το *καπίκι*, κάτι που εξηγείται από τη μακρόχρονη επίδραση της Ρωσικής στη Γεωργιανή. Επίσης, συχνά εμφανίζονται λέξεις που αφορούν πολύτιμα και άλλα μέταλλα (*χρυσός, άργυρος, χαλκός*) και σπανιότερα λέξεις για τα χρήματα (*λεφτά, νομίσματα*) κ.τ.λ.

Κατά τη μελέτη που διεξήχθη καθορίστηκαν οι ακόλουθες βασικές κατευθύνσεις:

α) η κατανόηση των ιδιωτισμών με θέμα τα χρήματα ως μονάδων που έχουν φρασεολογική κατονομασία (*nomination*), δηλαδή είναι αποτέλεσμα της «κατονομασίας, κατά την οποία τα γλωσσικά στοιχεία αντιστοιχούν με τα αντικείμενα που δηλώνουν» (Gak 1977: 237), ή ως μονάδων που έχουν δευτερεύουσα λεξική κατονομασία, δηλαδή χρησιμοποιούν υπάρχοντα μέσα για να δηλώσουν την καινούργια σημασία.

β) η θεώρηση των αναφερόμενων φρασεολογικών μονάδων, με βάση τα σημαντικότερα επίπεδα της ονομασίας τους, ως μονάδων που είτε έχουν ιδιωματική σημασία είτε ανήκουν στη λεγόμενη διεθνή κατηγορία των ιδιωματικών φρασεολογισμών (*idiomatic phraseologism*).

γ) τελικά, μια από τις σημαντικότερες ιδιαιτερότητες της φρασεολογικής σημασίας είναι η εννοιολογική απόχρωση της πολιτιστικής λειτουργίας της, που συσχετίζει τους πολιτιστικούς συνειρμούς με την ορισμένη μορφή της γλωσσικής μονάδας, κυρίως με τη δομή της. Επομένως, αμφισβητείται η καταλληλότητα της μελέτης μερικών φρασεολογικών μονάδων μόνο από την άποψη της εθνικότητας, δηλαδή δεν μπορούμε να τις κατατάσσουμε σε κάποιο εθνικό πολιτισμό και να μη λάβουμε υπόψη τη μεταπολιτιστική, καθολική τους σημασία, που είναι πολύ σημαντική για το σύγχρονο πολιτισμό.

Όπως είναι γνωστό, σε διάφορους πολιτισμούς, η έννοια των ίδιων αντικειμένων μπορεί να γίνει αντιληπτή διαφορετικά, γεγονός που προκαλεί πολλές δυσκολίες στο επίπεδο της διαπολιτισμικής επικοινωνίας (Vinogradov 1977: 141). Επομένως, γεννιέται μια ψευδής αντίληψη όχι μόνο για τις φρασεολογικές μονάδες, αλλά και για τα συστατικά στοιχεία τους. Για παράδειγμα, στη ρωσική γλώσσα η λέξη *λεπτα* (*λεπτό, οβολός*) είναι συστατικό της φρασεολογικής μονάδας *вносить свою лепту во что-то* (με τη σημασία *προσφέρω τον οβολό μου*), το οποίο είναι το ίδιο με την αγγλική *the widow's mite* (με την κατά λέξη σημασία *της τύχης της χήρας*), που ανάγεται σε ένα επεισόδιο της αφήγησης του Ευαγγελίου, και δεν βρίσκεται σε άλλες φρασεολογικές μονάδες. Το προαναφερόμενο συστατικό στοιχείο *лепта* (*λεπτό, οβολός*) συνδέεται με την ελληνική λέξη *λεπτά/λεφτά*, που συνήθως βρίσκουμε σε πολλές ιδιωματικές εκφράσεις με την έννοια «χρήματα». Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι και στην έκφραση *προσφέρω τον οβολό μου* χρησιμοποιείται η λέξη *οβολός* που ανήκει επίσης στην ίδια θεματική ενότητα. Η κατανόηση της ρωσικής φρασεολογικής έκφρασης *вносить свою лепту во что-то* και η μεταβολή της στη γεωργιανή και την ελληνική γλώσσα *βζვხოვხოვ ბჟვხვხვ* (*συμβάλλω*) και *συμβάλλω* (π.χ. *κάθε πολίτης μπορεί να συμβάλλει στην κοινή προσπάθεια*) δηλώνουν καθαρά ότι στις γλώσσες αυτές υπάρχει παρόμοιο φρασεολογικό θεματικό πεδίο, κάτι που υπογραμμίζει ακόμα μια φορά την εξωγλωσσική μορφή της αναφερόμενης φρασεολογικής μονάδας.

³ Εδώ πρέπει να σημειώσουμε την απουσία ιδιωτισμών με συστατικό στοιχείο τα *λάρι* και *τέτρι*, η οποία θα μπορούσε να εξηγηθεί από τη σχετικά πρόσφατη εμφάνιση του νομίσματος.

Επομένως, σε περίπτωση που θα δεχτούμε ότι υπάρχει μια πρωταρχική λεξική κατονομασία στα συστατικά στοιχεία της φρασεολογικής έκφρασης, μπορούμε να παρατηρήσουμε και τον σχηματισμό της καινούργιας λειτουργίας τους: συσχετίζοντας με τα αντικείμενα που δηλώνουν δίνουν στη φράση ένα καινούργιο ορισμό, μια απόχρωση της καινούργιας φρασεολογικής κατονομασίας. Πολλά συστατικά στοιχεία της θεματικής ενότητας «χρήματα/νομίσματα» σε φρασεολογικά θεματικά συμφραζόμενα αλλάζουν την πρωταρχική τους σημασία σε φρασεολογική.

Είναι αποδεκτή σήμερα η άποψη ότι «οι φρασεολογικές εκφράσεις εμφανίζονται στις εθνικές γλώσσες με βάση τη νοοτροπία, που αποδεικνύει καθημερινή, ιστορική και πολιτιστική εμπειρία μιας γλωσσικής κοινότητας και βέβαια σχετίζεται με τις πολιτιστικές παραδόσεις της κοινότητας αυτής, διότι το αντικείμενο της ονομασίας και της γλωσσικής δραστηριότητας είναι πάντα αντικείμενο του εθνικού πολιτισμού» (Telia 1981: 13). Όπως είναι γνωστό, ο Β. Α. Κούνιν έχει ξεχωρίσει τρεις τύπους της φρασεολογικής σημασίας: φρασεολογική, ιδιοματική και ιδιοματική-φρασεολογική. Η ιδιαιτερότητα της τελευταίας είναι η ορολογική προέλευση των συστατικών στοιχείων της φρασεολογικής έκφρασης. Αρχικά, πρέπει να καθοριστεί αν οι φρασεολογικές εκφράσεις με θέμα τα χρήματα έχουν ορολογική προέλευση, καθώς και το αν μπορεί ή όχι να εμφανιστεί η έννοια των διεθνών ιδιοματικών φρασεολογισμών σε σχέση με ορισμένους εξωγλωσσικούς παράγοντες.

Η σύγκριση των συστημάτων των φρασεολογικών μονάδων με θέμα «χρήματα» σε τρεις γλώσσες βοηθάει ουσιαστικά στον καθορισμό τόσο των ενδογλωσσικών όσο και των εξωγλωσσικών παραγόντων. Έχοντας υπόψη ότι στο διεθνές πλαίσιο υπάρχουν παρόμοιες ιδιοματικές εκφράσεις, οι λεγόμενοι μετα-ιδιωτισμοί, θα μπορούσαμε να τους κατατάξουμε στα ακόλουθα λεξικά επίπεδα:

1. Lexical Level. Κατά τη σύγκριση των ιδιοματικών εκφράσεων εμφανίστηκαν παρόμοιες λεξικές μονάδες και στις τρεις γλώσσες, Νεοελληνική, Ρωσική και Γεωργιανή.

2. Semi-Lexical Level. Κατά τη σύγκριση των ιδιοματικών εκφράσεων εμφανίστηκαν επιμέρους παρόμοιες λεξικές μονάδες και στις τρεις γλώσσες.

3. Post-Lexical Level. Κατά τη σύγκριση των ιδιοματικών εκφράσεων εμφανίστηκαν διαφορετικές λεξικές μονάδες και στις τρεις γλώσσες.

Με βάση τα παραπάνω επίπεδα μπορούμε να διακρίνουμε τρεις ομάδες των εξεταζόμενων φρασεολογικών εκφράσεων:

α) Πλήρως αντίστοιχες φρασεολογικές μονάδες, τόσο στο φρασεολογικό όσο και στο εννοιολογικό επίπεδο (π.χ. *βγάζω/έχω λεφτά με τη σέσουλα* – *сгребать деньги лопатой* – *გყვრობ ზღბოთ სძილეზღა*, *κολυμπώ στο χρήμα/ στα λεφτά/ στο χρυσάφι* – *πлавать в золоте* – *ოჭრობო დიდობღ* κ.ά.).

β) Επιμέρους αντίστοιχες φρασεολογικές μονάδες στο δομικό και σημασιολογικό επίπεδο, όταν σε μια άλλη γλώσσα δεν υπάρχει η ακριβής αντιστοιχία (π.χ. *ένα λεπτό δεν δίνω* – *гроша не давать* – *ჯრთ ჰდოჰბეზ სწ მოვჯეშ*, *πουλιέται για μια δεκάρα* – *продаваться за гроши* – *ოგოჯეშ ჰდოჰჯეშბო*, *οσθθვბოსბოს*, *θιζο გყვრო* (*имеет значение медных денег*) – *грязные деньги* – *μαύρο χρήμα* κ.ά.).

γ) Φρασεολογικές μονάδες που δεν έχουν αντιστοιχίες σε άλλες γλώσσες. Για παράδειγμα, *δαბკი ნოდბიტ* («καρφώνω τα λεφτά», χρησιμοποιείται ειρωνικά), *ვ კოპეечку οδοიტის* (*οδοიტის* *δορογο*) (με την κατά λέξη σημασία «μου στοίχιζε καπίκι»), δηλαδή μου στοίχιζε ένα σωρό λεφτά) *βγάζω παρά με ουρά/λεφτά με (την) ουρά*, *βάζω φέσι* (με τη σημασία «χρεώνω»), *ჯრთობ გყვრო* (με την κατά λέξη

σημασία «λεφτά για το δράμι», δηλαδή φόρος) (Chikobava 1953: 1219), *εγχερόν δαδζ* (με την κατά λέξη σημασία «παγίδα για τα λεφτά», δηλαδή για κάτι που προκαλεί την περισσότερη σπατάλη χρημάτων). Στην ίδια ομάδα πρέπει να προσθέσουμε και τους φρασεολογισμούς τα συστατικά στοιχεία των οποίων δηλώνουν τα εθνικά νομίσματα, όπως *длинный рубль* (μακρύ ρούβλι) (Ozhegov 1961: 162), *της μιας δραχμής* (δηλαδή «πολύ φτηνά») κ.ά.

Οι δύο πρώτες ομάδες φρασεολογικών εκφράσεων εμφανίζουν ορισμένους εξωγλωσσικούς παράγοντες που βοηθούν ουσιαστικά στη χρήση των φρασεολογισμών ως αχώριστων διεθνών μονάδων, παρόλο που οι φρασεολογικές μονάδες του δεύτερου επιπέδου δεν εμφανίζουν πάντοτε αντιστοιχίες στις τρεις μελετώμενες γλώσσες. Ωστόσο, μπορούμε να παρατηρήσουμε κάποιες περιπτώσεις της λεγόμενης επιμέρους αντιστοιχίας. Για παράδειγμα, στα Νέα Ελληνικά και στα Ρωσικά: *δεν έχω δεκάρα/πεντάρα τσακιστή – не умею ломаного гроша*, στα Νέα Ελληνικά και στα Γεωργιανά: *κολυμπώ στο χρήμα/στα λεφτά/στο χρυσάφι – охвачено дедом* και στα Γεωργιανά και τα Ρωσικά: *горячие деньги – брзго егхо* (κατά λέξη «ζεστά λεφτά», τα χρήματα δηλαδή που πρέπει να τεθούν γρήγορα σε κυκλοφορία λόγω του κινδύνου της υποτίμησής τους). Στις συγκρινόμενες γλώσσες έχουμε όμοιες έννοιες (ιδέες) με θέμα τα χρήματα χωρίς καμία ασάφεια. Θα προσπαθήσουμε να σχηματίσουμε την κοινή φόρμουλα για τον ορισμό της κοινής πολιτιστικής άποψης των αναφερόμενων επιπέδων ιδιοματικών εκφράσεων. Αναλύοντας καθεμία γλώσσα ξεχωριστά πρέπει να ακολουθήσουμε την απλή μέθοδο: $X + Y = C$, όπου X είναι η πολιτιστική-εννοιολογική άποψη, Y το συμβατικό γλωσσικό συστατικό στοιχείο, δηλαδή η φρασεολογική μονάδα που δηλώνει την αναφερόμενη ιδέα σε οποιαδήποτε θεματική ενότητα (στην περίπτωση μας αυτή η ενότητα είναι τα χρήματα) και συνήθως αποτελείται από δύο ή τρία μέρη του λόγου, πιο συχνά από ρήματα (V), ουσιαστικά (N) και επίθετα (Adj.), ενώ C η έννοια (ιδέα).

Επομένως, «πολιτιστική-εννοιολογική άποψη» + «συστατικό στοιχείο με θέμα τα χρήματα» = «έννοια (ιδέα)». Για να ταυτιστεί η έννοια (ιδέα) σε διάφορες γλώσσες, η αναφερόμενη φόρμουλα πρέπει να σχηματιστεί για καθεμία γλώσσα ξεχωριστά και ο συντελεστής που θα λάβουμε πρέπει να αντιστοιχεί σε διάφορες γλώσσες. Αναλύοντας τα συμβατικά γλωσσικά στοιχεία, που υποδηλώσαμε με Y , πρέπει οπωσδήποτε να αναλύσουμε και τα συστατικά τους στοιχεία, διότι στο Semi-Lexical Level πάντα βρίσκουμε ονοματικές φράσεις (NP) που έχουν ένα κοινό ουσιαστικό με διαφορετικά ρήματα ή, αντίθετα, ρηματικές φράσεις (VP) που έχουν ένα κοινό ρήμα με διαφορετικά ουσιαστικά. Για παράδειγμα ας κάνουμε ανάλυση των ιδιοματικών εκφράσεων: *δεν δίνω πεντάρα/τάλαρο/φράγκο, ένα λεπτό δεν δίνω – не даватъ и гроша/талера/франка – жъс жъдъжъж / жъдъжъжъ жъ жъжъжъ*.

Σε αυτή την περίπτωση το Y για καθεμία γλώσσα είναι διαφορετικό. Πιο συγκεκριμένα, για τα Νέα Ελληνικά: Y (Νεοελλ.) = $VN_{1...3}$ (4), για τα Ρωσικά: Y (Ρωσ.) = $VN_{1...3}$ και για τα Γεωργιανά: Y (Γεωργ.) = $VN_{1...2}$. Εκτός από αυτό, το συστατικό στοιχείο Y στη ρωσική και τη γεωργιανή γλώσσα έχει διάφορες σημασίες και κυρίως δηλώνει το τοπικό νόμισμα, δηλαδή *гроша* και *жъдъжъ*. Σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η ονομασία του νομίσματος αποτελεί απόκλιση (deviation), διότι τα νομίσματα στα αναφερόμενα συμφραζόμενα δείχνουν την εξάπλωση της πολιτιστικής και πολιτικής επίδρασης των διάφορων χωρών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι και το εξής: *βγάζω/έχω/κερδίζω λεφτά με τη σέσουλα – сгребать деньги лопатой – εγχερόν βδδβροσ δδδδδδδδ*. Εδώ έχουμε ακόμα

περισσότερες αποκλίσεις, αφού για τα Νέα Ελληνικά ισχύει το εξής: Y (Νεοελλ.) = $V_{1...3}N$, για τα Ρωσικά: Y (Ρωσ.) = V_1N και τα Γεωργιανά: Y (Γεωργ.) = V_1N . Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι αναφερόμενες αποκλίσεις εξαρτώνται από τον πραγματικό αριθμό των ιδιοματικών εκφράσεων και σε αυτή την περίπτωση η νεοελληνική γλώσσα είναι πλουσιότερη από τη ρωσική και γεωργιανή. Σε άλλα όμως παραδείγματα η Ρωσική και η Γεωργιανή θα μπορούσαν να είναι πλουσιότερες.

Από τα παραπάνω, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε στα εξής, ανάλογα με το μέρος που αλλάζει στις φρασεολογικές μονάδες: $Y = VN_{1...3}$ ή $Y = V_{1...3}N$. Από το Y όμως εξαρτάται και το X , δηλαδή η πολιτιστική-εννοιολογική άποψη, στην οποία επίσης θα έχουμε ορισμένες αποκλίσεις. Επομένως, η τελική φόρμουλα είναι ως εξής: $X+Y(V_{1...3}N_{1...3}) = C_{1...3} \rightarrow X+Y_{1...3} = C_{1...3}$. Είναι επίσης σημαντικό να καθορίσουμε αν τα προαναφερόμενα είναι αρκετά για να θεωρήσουμε την πολιτιστική-εννοιολογική άποψη ως ένα όρο, ενώ τις φρασεολογικές μονάδες ως ένα μέρος του διεθνούς φρασεολογικού θεματικού πλαισίου. Τα παραπάνω μπορούν να ισχύουν μόνο για τις δύο πρώτες ομάδες των φρασεολογικών μονάδων, ενώ οι άλλες ομάδες χαρακτηρίζονται από επιμέρους δομικές και σημασιολογικές αντιστοιχίες ή από απόλυτη απουσία αντιστοιχιών, που εξαιρεί εντελώς τους εξωγλωσσικούς παράγοντες. Το μόνο που θα μπορούσαμε να προσθέσουμε είναι ότι οι φρασεολογικές εκφράσεις με θέμα «χρήματα» σχηματίστηκαν ανεξάρτητα στις συγκρινόμενες γλώσσες, ως αποτέλεσμα της ομοιότητας της νοοτροπίας και της κοινωνικής ζωής των ανθρώπων. Ακριβώς αυτή η ομοιότητα είναι η αιτία του γεγονότος ότι σχεδόν όλες οι αναφερόμενες ομάδες φρασεολογικών μονάδων έχουν ουδέτερα συνώνυμα. «Ο ιδιωτισμός πρέπει –έστω και δυνητικά– να έχει ουδέτερο συνώνυμο» (Apridonidze 1983: 66), γεγονός που διευκολύνει τη μετάφραση μιας φρασεολογικής έκφρασης.

Γενικά η μετάφραση των φρασεολογικών μονάδων, και πιο συγκεκριμένα των ιδιωτισμών από μια γλώσσα σε άλλη, προκαλεί πολλές δυσκολίες. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι πολλές ιδιοματικές εκφράσεις συνδέονται με τη νοοτροπία του λαού και έχουν καθαρά εθνικό χαρακτήρα. Επομένως, η βασική ιδιαιτερότητα των ιδιωτισμών είναι η εκφραστικότητα και τα ειδικά εθνικά στοιχεία, που δημιουργούν πολλά προβλήματα στη μετάφρασή τους. Σε αυτή τη διαδικασία ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στα συγκριτικά συμφοραζόμενα, στα οποία χρησιμοποιείται η ιδιοματική έκφραση. Επίσης, οι ιδιοματικές εκφράσεις πολύ συχνά έχουν διάφορες σημασίες και αυτό, βέβαια, δυσκολεύει τη μετάφρασή τους. Επομένως, ο μεταφραστής είναι υποχρεωμένος όχι μόνο να κατανοήσει τους ιδιωτισμούς μέσα στα συμφοραζόμενα, αλλά και να κάνει την ανάλυσή τους λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτιστικές, ιστορικές και υφολογικές ιδιαιτερότητες του πρωτότυπου κειμένου (Λομπζανίτζε & Μπερικασβίλι υπό έκδοση).

Για την αξιολόγηση της μελέτης μας διεξήχθη ένα σχετικό πείραμα στο Ινστιτούτο Κλασικών, Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του Κρατικού Πανεπιστημίου της Τιφλίδας. Κατά τη διδασκαλία Νέας Ελληνικής στους μη ελληνόφωνους φοιτητές του Νεοελληνικού Τμήματος του τετάρτου έτους (με καλό επίπεδο κατάκτησης της γλώσσας) δόθηκαν οι μελετώμενες ιδιοματικές εκφράσεις με θέμα τα χρήματα (στα συγκεκριμένα συμφοραζόμενα) και τους ζητήθηκε η πιθανή μετάφρασή τους στα Γεωργιανά/Ρωσικά, καθώς και οι αντίστοιχοι ιδιωτισμοί σε αυτές τις γλώσσες. Με αυτό το πείραμα θέλαμε να φανεί η δυσκολία της κατανόησης κατά τη μετάφραση των ιδιοματικών εκφράσεων, καθώς και η αντιστοιχία της γεωργιανής νοοτροπίας με την ελληνική. Στις 62 εκφράσεις που τους δόθηκαν οι περισσότεροι φοιτητές βρήκαν τις σωστές αντιστοιχίες. Μεγαλύτερη δυσκολία

εμφανίστηκε κατά τη μετάφραση των ειδικών εκφράσεων της Νέας Ελληνικής που έχουν καθαρά εθνικό χαρακτήρα όπως οι παρακάτω:

- *Βγάζω παρά με ουρά*: Θα της εξασφάλιζε μόρφωση κι άνετη ζωή. Την εποχή εκείνη *έβγαζε παρά με ουρά* (Βλαχόπουλος 2007: 216).

- *Δεν δίνω έναν παρά* (αδιαφορώ, δεν δίνω σημασία): Σαν άνθρωπος που ξέρει τη δουλειά του και τη σπούδασε στο ιερατικό σχολείο της Λιέγης, *έναν παρά δεν έδινε* για τους ιερούς σκοπούς της Σταυροφορίας ο Βαλδουίνος (Βλαχόπουλος 2007: 215).

- *Στοιχίζουν ο κούκος αηδόνι*: Προπαντός τα παπούτσια *στοιχίζουν ο κούκος αηδόνι* (Δεμίρη-Προδρομίδου κ.ά. 1983: 44).

- *Είναι φωτιά και λαύρα*: Προπαντός τα παπούτσια *είναι φωτιά και λαύρα*. Γι' αυτό δεν ψώνισα τίποτα (Δεμίρη-Προδρομίδου κ.ά. 1983: 44).

Επομένως, πρέπει να αναλύσουμε πιο προσεκτικά τις ιδιοματικές εκφράσεις του τρίτου επιπέδου, δηλαδή του Post-Lexical Level, διότι ακριβώς αυτές οι εκφράσεις δεν ανήκουν στους ιδιοτισμούς διεθνούς πλαισίου και έχουν καθαρά εθνικό χαρακτήρα. Πρέπει να σημειώσουμε όμως ότι η απουσία των αντιστοιχιών αυτών των εκφράσεων στις συγκρινόμενες γλώσσες δεν συνεπάγεται την απουσία τους και σε άλλες γλώσσες. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να είμαστε πολύ προσεκτικοί και χρειάζεται πιο λεπτομερής μελέτη.

Τα συμπεράσματα της μελέτης μας είναι τα εξής:

1. Οι μελετώμενες φρασεολογικές μονάδες έχουν τη σημασιολογική ιδιαιτερότητα ότι δηλώνουν μια παγκόσμια εννοιολογική και γλωσσική εικόνα, δηλαδή μια εικόνα του λεγόμενου μετακόσμου, που σχετίζεται με την ομοιότητα της ανθρώπινης νοοτροπίας. Πρέπει να αναζητήσουμε την αιτία των διαφορών στο είδος της κοινωνικής δραστηριότητας των ανθρώπων, καθώς και στους συγκεκριμένους ενδογλωσσικούς παράγοντες.

2. Οι φρασεολογικές μονάδες έχουν φρασεολογική κατονομασία, που συσχετίζει τα συγκεκριμένα γλωσσικά στοιχεία με τα αντικείμενα που δηλώνουν.

3. Ως αποτέλεσμα της διεξαγόμενης συγκριτικής ανάλυσης έχουμε παρουσιάσει τις φρασεολογικές εκφράσεις ως μονάδες που έχουν διεθνή ιδιοματική σημασία. Έτσι, καθορίστηκε η σχέση μεταξύ του συνειρμού και του συγκεκριμένου γλωσσικού στοιχείου ως «πολιτιστική εννοιολογική άποψη».

4. Αξιοσημείωτη είναι και η μεταπολιτιστική σημασία των φρασεολογικών μονάδων που μελετήσαμε και που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του διεθνούς φρασεολογικού και θεματικού πεδίου.

Βιβλιογραφία

- Apridonidze/ აპრიდონიძე, შ. 1983. *აფრიდონიძე და აფრიდონიძე* [Ιδιοτισμός και ιδιοματικότητα]. 3^η *სავსაძღვრეობა დიდი, ტ. III*. თბილისი: მეცნიერება.
- Βλαχόπουλος, Στ. 2007. *Λεξικό των ιδιοτισμών της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Chikobava/ ჩიკობავა, ანბ. 1950-1964. *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი (I-VIII)* [Ερμηνευτικό λεξικό της γεωργιανής γλώσσας]. თბილისი: საქართველო ხელოვნებათა და მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა.
- Collins English Dictionary 2000*⁵. Glasgow: HarperCollins.
- Δεμίρη-Προδρομίδου, Ε., Νικολαΐδου-Νέστορα, Δ. & Ν. Τρύφωνα-Αντωνοπούλου 1983. *Η γλώσσα των ιδιοτισμών και των εκφράσεων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Gak/ Гак, В.Г. 1977. К типологии лингвистических номинаций [Περί της τυπολογίας των γλωσσικών ιδιοτήτων]. под ред. Б.А.Серебренникова, А.А. Уфимцевой *Языковая номинация: Общие вопросы*. Москва: Наука, 230-294.

- Λομπζανίτζε, Ει. & Σβ. Μπερικασβίλι υπό έκδοση. Η λειτουργικότητα των ιδιωτικών εκφράσεων στο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται». *Πρακτικά του Β' Συνεδρίου της Εταιρείας Νεοελληνιστών της Γεωργίας*. Τιφλίδα: Λόγος.
- Μότσιου, Β. 1994. *Στοιχεία λεξικολογίας: Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ozhegov/ Ожегов С.И. 1961. *Толковый словарь русского языка* [Ερμηνευτικό λεξικό της ρωσικής γλώσσας]. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей.
- Takaishvili/ თავაიშვილი, ა. 1961. ქართული ფრაზეოლოგიის საკითხები [Ζητήματα γεωργιανής φρασεολογίας]. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა.
- Telia/ Телия, В.Н. 1981. *Типы языковых значений: Связанное значение слова в языке* [Οι τύποι των γλωσσικών σημασιών: Εκφραστικές σημασίες στη γλώσσα]. Москва: Наука.
- Vinogradov/ Виноградов, В. В. 1977. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке [Περί των βασικών τύπων των φρασεολογικών μονάδων στη ρωσική γλώσσα]. В *Избранные труды. Лексикология и лексикография*, Москва: Наука, 140-161.